

Symposium „Livelihoods, NGO'S, and development: global dimensions and new direction”

Od 28 czerwca do 2 lipca odbyło się w Kairze 10. międzynarodowe sympozjum poświęcone zagadnieniom ubóstwa, organizacji pozarządowych i rozwoju społecznego. Sympozjum zostało zorganizowane przez Międzyuczelniane Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Społecznego (IUCISD) przy współpracy egipskiej fundacji na rzecz rozwoju społecznego (The Social Fund for Development). Ponadto organizację sympozjum wsparli: minister szkolnictwa wyższego i badań naukowych, minister zabezpieczenia socjalnego i spraw społecznych oraz rada szkolnictwa wyższego Arabskiej Republiki Egiptu.

IUCISD, czyli Inter-University Consortium for International Social Development, jest pozarządową organizacją zrzeszającą przede wszystkim uniwersyteckie wydziały pracy socjalnej. Wśród jej członków znajdujemy również narodowe stowarzyszenia pracowników socjalnych oraz organizacje non-for-profit z różnych krajów, przede wszystkim te, które są zainteresowane problemem rozwoju społecznego. W 1998 r. członkiem IUCID zostało Stowarzyszenie Samorządowych Ośrodków Pomocy Społecznej jako pierwszy członek zbiorowy z Polski. Wcześniej do tej organizacji przystąpiły takie organizacje z Europy Środkowej, jak Hungarian Chamber of Nonprofit Human Services czy Vytautas Magnus University (szkoła pracowników socjalnych) z Wilna. IUCISD powstało na bazie doświadczeń współpracy pomiędzy różnymi ośrodkami akademickimi na amerykańskim Środkowym Zachodzie. Promotorem działalności był Wydział Pracy Socjalnej The Ohio State University (OSU), a jednym z głównych pomysłodawców David Hollister. Podstawowe założenie twórców IUCISD to upowszechnienie idei rozwoju społecznego.

W trakcie siedmiu dni sympozjum przedstawiono prawie 70 referatów. Poza tym odbyły się trzy plenarne sesje oraz wiele dyskusji panelowych. Były też okolicznościowe wystąpienia przedstawicieli lokalnych władz i międzynarodowych organizacji, zebranie członków IUCISD, uroczyste przyjęcia, aukcja darów na rzecz funduszu stypendialnego

oraz imprezy towarzyszące (widowisko „światło i dźwięk” pod piramidami, wycieczki do Memfis, Sakkary itp.). Tak olbrzymie przedsięwzięcie udało się dzięki znakomitemu planowaniu. Prace międzynarodowego komitetu organizacyjnego odbywały się pod przewodnictwem dr Mary Ellen Kondrat z OSU, egipskiego komitetu zaś – dr Husseina El-Gammala (Social Fund for Development).

Wielość zgłoszonych materiałów nie przeszkodziła organizatorom w ich pracy. Dokonali oni wcześniejszej selekcji i uporządkowali nadesłane propozycje w tematycznie powiązane ze sobą grupy robocze. Oto hasła, pod którymi odbywały się spotkania poszczególnych grup: „Źródło ubóstwa: kwestie do dyskusji”, „Szczególne kategorie ubogich: kobiety, ludzie młodzi, starzy, niepełnosprawni, dzieci”, „Operacjonalizacja i modelowanie pojęcia ubóstwo”, „Społeczna integracja/wykluczenie: implikacje dla rozwoju”, „Ogólne spojrzenie na kwestie ubóstwa, rozwoju i organizacji pozarządowych”, „Krytyczna analiza NGO”, „Konceptualizacja relacji pomiędzy marginalizacją, ubóstwem a zdrowiem”, „Ubóstwo wiejskie”, „Rozwój w regionalnych i narodowych kontekstach: ucząc się od innych (Rosja, Afryka Południowa, Korea, Zambia, Egipt, pogranicze Meksyk–Stany Zjednoczone)”, „Zagadnienie rozwoju w kontekście rodziny (trwałego wzrostu), „Opieka społeczna a wydatki państwa: trendy i tendencje rozwojowe”, „Wytwarzanie dochodów i finansowanie w organizacjach pozarządowych”, „Powtórna konceptualizacja roli istniejących czynników rozwoju”, „Rozwijanie międzynarodowego partnerstwa w rozwoju społecznym i zwalczaniu ubóstwa”, „Rola instytucji społecznych – uniwersytety, organizacje religijne i filantropijne, akcje społeczne”, „Ewaluacja badań nad programami dotyczącymi rozwoju społecznego”, „Konceptualizacja rozwoju społecznego: implikacje dla działania”, „Badania nad ubóstwem: gospodarstwo rodzinne jako jednostka analizy”, „Analiza Human Development Report 1997 nt. ubóstwa”, „Uczestnictwo społeczności lokalnej w ramach *empoverment* (czierpania sił własnych zasobów)”, „Uczenie się z przeszłości: patrzenie w przyszłość”, „Ubóstwo i zdrowie: mechanizmy na rzecz zmiany”, „Zrozumienie roli organizacji pozarządowych: przeciwstawne punkty widzenia”, „Ubóstwo i głód”, „Polityki wobec ubóstwa: wiejskie i miejskie”.

Nie sposób było uczestniczyć we wszystkich lub choćby tylko w większości wyżej wymienionych grup roboczych, ponieważ zazwyczaj odbywało się równocześnie pięć spotkań. To, co wydawało się najciekawsze piszącemu te słowa, to m.in. grupa tematyczna poświęcona zagadnieniom społecznej integracji i wykluczenia. W jej ramach Diana Barnes (University of New South Wales, Australia) zaprezentowała wyniki badań nad tożsamością i relacjami społecznymi ludzi o różnym pochodzeniu (np. respondent, którego ojciec był Chińczykiem urodzonym w Stanach Zjednoczonych, zaś matka urodzona na Jamajce w rodzinie chińsko-hindusko-brytyjskiej, lub respondent, którego ojciec był pochodzenia brytyjsko-francuskiego, matka urodziła się na Fidżi, a on sam urodził się w Nowej Zelandii i wychował w Australii). W niektórych przypadkach oficjalna australijska polityka „wielokulturowości” pomogła osobom, pochodzącym z bardzo mieszanych rodzin, w rozwoju ich poczucia tożsamości. Natomiast wtedy, kiedy nie ma pełnej akceptacji wszystkich etnicznych składników w danej rodzinie,

jednostka ma ograniczone szansę na sukces w osiągnięciu spójnej tożsamości. Nazneen S. Maydas i Doreen Elliott z University of Texas (Arlington, Stany Zjednoczone) zajęły się analizą relacji między pojęciami społecznego wykluczenia, rozwoju i integracji. Zauważyły one, że „wykluczenie społeczne” jest najważniejszym pojęciem w polityce i planowaniu społecznym propagowanym przez Unię Europejską. Obejmuje ono ubóstwo i jego konsekwencje (brak wpływu, dostępu do władzy, do rynku pracy, związków społecznych, dochodów, praw). Autorki zaproponowały model transformacji od wykluczenia społecznego do rozwoju społecznego, rozumianego zgodnie z kopenhaską deklaracją Narodów Zjednoczonych z 1995 r. Ludmiła Noworożkina i Władimir Zołotariew (Państwowa Akademia Ekonomiczna w Rostowie nad Donem, Rosja) przedstawili dane dotyczące ubóstwa w Rosji w okresie 1991–1997. Pomimo trudności w ustaleniu jednolitych miar poziomu życia w tym okresie, autorzy stwierdzili obniżenie się poziomu życia o około 50 % na przestrzeni ostatnich 8 lat w społeczeństwie rosyjskim. Aż 80% mieszkańców Rosji znalazło się w sferze ubóstwa mierzonego za pomocą „koszyka” podstawowych dóbr i usług. Hanna Nel z Rand Afrikaans University (Johannesburg, RPA) podjęła kwestię relacji między ubóstwem a rozwojem na przykładzie realizacji projektu Lembede w Republice Południowej Afryki. Projekt ten dotyczył rozwoju trzech czarnych społeczności lokalnych, które zostały wybrane ze względu na ich zacofanie i upośledzenie społeczne. Sukces tego przedsięwzięcia opierał się na stworzeniu pozarządowej organizacji pod nazwą Lembede Community Development Centre. Na podstawie założeń teoretycznych (zawierających zarówno teorię rozwoju społecznego w małych społecznościach, jak teorię ubóstwa) stworzono plan działania, wdrożono go w życie i – co szczególnie interesujące – systematycznie monitorowano zmiany zachodzące w zbiorowościach.

Beverly Toomey (The Ohio State University, Stany Zjednoczone) i Lucjan Miś (Uniwersytet Jagielloński, Polska) podjęli się zadania opisu procesu dostosowywania się systemu usług socjalnych do nowej rzeczywistości gospodarczej, tj. systemu rynkowego. Autorzy starali się prześledzić wpływ konfliktów ideologicznych wokół odpowiedzialności jednostki, rodziny i państwa na kształtowanie się polityki społecznej. Natomiast tekst Soheir Lotfy Ali (The National Center for Social and Criminological Research, Egipt), przedstawiony przez jej współpracownika, podejmował temat wysiłków rządu na rzecz poprawy warunków życia ludzi biednych w wiejskich i miejskich obszarach. Badania surveyowe objęły ponad 2,5 tys. respondentów w 7 egipskich guberniach. Pozwoliły one ustalić rozmiary i rodzaje ubóstwa oraz środki pomocy udzielane przez administrację (przede wszystkim w formie żywności). P.K. Ghandi (Jamia Millia Islamia University, Indie) zwrócił uwagę w swoim referacie na możliwość zmniejszenia zjawiska ubóstwa przez podejmowanie akcji społecznej. Problem biedy w Indiach jest drastyczny. „Human Development Raport 1996”, przygotowany przez UNDP (United Nations Development Programme – Program ds. Rozwoju ONZ), sytuuje ten kraj na 135 miejscu w rankingu rozwoju społecznego. Gandhi zwrócił uwagę na szczególnie rodzaj działań akcji socjalnej – zespołowe działania podejmowane przez pracowników socjalnych, prawników, wychowawców i badaczy społecznych ukierunkowane na dochodzenie sprawiedliwości

przez wszczynanie spraw sądowych w obronie dyskryminowanych jednostek i grup społecznych. Dagmar Guardiola Ortiz (University of Puerto Rico) przytoczyła wyniki własnych badań empirycznych nad wpływem pracowników socjalnych na tworzenie polityki społecznej w ciałach ustawodawczych (Senat i Izba Reprezentantów Puerto Rico). Okazało się, że im większą wiedzę na temat pracy socjalnej mieli politycy kształtujący politykę społeczną, tym bardziej wzrastało uczestnictwo pracowników socjalnych w tworzeniu tej polityki. Autorka sugerowała większy udział pracowników socjalnych w politycznym lobbyingu na rzecz zmarginalizowanych grup. Richard J. Estes (University of Pennsylvania, Stany Zjednoczone) pokusił się w perspektywie roku 2000 o sformułowanie nowego paradygmatu – rozwojowej pracy socjalnej. Zaproponował wprowadzenie zagadnień rozwoju społecznego do programu nauczania pracy socjalnej. Rozwojowa perspektywa może być użyteczna w rozwiązywaniu lokalnych kwestii socjalnych wynikających z procesu globalizacji. Victor Lee Burke (The Ohio State University, Stany Zjednoczone) omówił z kolei teorię struktur politycznych w społeczeństwach podporządkowanych (*subordinated societies*). Autor dokonał historycznej analizy społeczeństw podbitych za względu na stopień centralizacji władzy zdobywców i typ administracji państwowej (egzo- lub endogenicznej), ustanowionej przez zdobywców dla podporządkowanych. Przykładem bardzo scentralizowanego i egzogenicznego społeczeństwa, które skolonizowało inne (Bizancjum, Bałkany) było Imperium Ottomańskie w jego wczesnej i środkowej fazie rozwoju. Podbicie i eksploatacja społeczeństw podporządkowanych przez zdobywcę może wywołać całkowite unicestwienie kultury zbiorowości poddanej podbojowi, opór wobec zwycięzców lub przyśwojenie sobie kluczowych elementów kultury opresora. W dobie globalizacji, hegemonia zwycięzców nie powinna doprowadzić do pogłębienia się ubóstwa i społecznego zacofania w krajach podporządkowanych.

Moez Doraid (Office of Development Studies, UNDP) dokonał prezentacji raportu na temat rozwoju społecznego. Human Development Report 1997 przynosi m.in. nowe koncepcje pomiaru ubóstwa (uwzględnienie deprywacji nie tylko w zakresie dochodu, ale również w zakresie wiedzy, długości trwania życia, ogólnego zabezpieczenia ekonomicznego) oraz zamierzeń wytępienia ubóstwa w okresie najbliższych dwóch dekad.

W przedostatni dzień konferencji odbywały się spotkania grup regionalnych. Warto zauważyć, że prezydentem oddziału europejskiego jest Piotr Sałustowicz, obecnie profesor wyższej szkoły pracy socjalnej w Bielefeld (RFN). Przewodniczył on spotkaniu regionalnemu, w którym udział wzięli m.in. Harriet Jakobsson (University of Orebro, Szwecja), Dale Kabasinskaite (Vytautas Magnus University, Litwa), Fred Stafleu (Gradus Hedndricks Foundation, Holandia), Ludmiła Noworożkina (Państwowa Akademia Ekonomiczna, Rosja). W trakcie tego spotkania omawiano działalność oddziału europejskiego, w tym uprzednie sympozjum zorganizowane przez oddział w Słowenii w 1997 r. oraz plany zorganizowania następnego regionalnego sympozjum. Piotr Sałustowicz zaproponował, żeby to sympozjum w 1999 r. odbyło się w Polsce, co spotkało się z przychylną reakcją ze strony pozostałych uczestników spotkania.

Oprócz posiedzeń i sesji o charakterze naukowym i teoretycznym uczestnicy symposium mieli okazję zapoznania się z praktyką działań poprawiających warunki życia mieszkańców Egiptu. Zaprezentowano m.in. program robót publicznych na obszarze Gizy i osad ją otaczających. Regionalne biuro Social Fund for Development w Gizie przyczyniło się do uruchomienia i rozwoju programu budowy studni artezyjskich, rozbudowy sieci kanałów i ochrony kanałów przed zanieczyszczeniami komunalnymi. Realizacja tego przedsięwzięcia umożliwiła znaczne polepszenie stanu środowiska naturalnego, większy dostęp do wody pitnej mieszkańców kilku wsi oraz zatrudnienie bezrobotnej młodzieży. Uczestnicy symposium mogli na własne oczy zobaczyć przeludnione osiedla, zanieczyszczone odpadkami kanały oraz nowe place budowy (wieże wodne, oczyszczalnie wody i kanały zabezpieczone przed odprowadzaniem do nich nieczystości). Goście ze wszystkich stron świata doświadczyli w trakcie zwiedzenia placów budowy zainteresowania i życzliwości mieszkańców, przede wszystkim dzieci.

Inne wydarzenia, które wydają się godne odnotowania to uroczyste śniadanie połączone z kwestą na rzecz egipskich studentów. Uczestnicy symposium składali dobrowolne datki na ten cel w ręce Petera C.Y. Lee. Pełnił on funkcję sekretarza generalnego IUCISD, był wskutek tego włączony w wiele publicznych działań w trakcie trwania symposium. Prowadził również aukcję różnych przedmiotów, najczęściej rękodzieła, ofiarowanych przez gości symposium na rzecz studentów Ohio State University, którzy pomagali w organizacji i realizacji programu konferencji. Okazało się, że aukcja jest istotnym elementem tradycji spotkań członków IUCISD i bardzo pomaga w integracji całego środowiska. Peter Lee doskonale poprowadził całe wieczorne spotkanie, wykorzystując m.in. obecność na sali długoletniego przewodniczącego Konsorcjum Jamesa O. Billupsa oraz jego brata. Stoczyli oni kilkakrotnie zaciętą walkę o różne drobiazgi, które „szły pod młotek” i ostatecznie były licytowane jako rzeczy o wartości przekraczającej 80 czy 100 dolarów. Dochód z aukcji trafił do studentów (głównie studiów doktoranckich). Oprócz wartości materialnej licytacja przyniosła również korzyści o innym, niematerialnym charakterze. Mam tu na myśli poczucie wspólnoty, przekazywanie tradycji, tworzenie więzi między starszymi i nowymi członkami oraz ustawiczny rozwój organizacji. Samo Konsorcjum zostało powołane w celu ustanowienia roboczej współpracy między różnymi instytucjami zajmującymi się rozwojem społecznym. Funkcjonowanie IUCISD jest przez to dobrym modelem działania organizacji, której cele zamierzone są jednocześnie realizowane. Zakończenie obrad nastąpiło po prezentacji szczegółowego pisemnego sprawozdania z prezydentury Jamesa O. Billupsa (1990–1998). Nowym prezydentem został Charles D. (Chuck) Cowger (University of Missouri, Columbia). Następne symposium zaplanowano na rok 1999. Odbędzie się ono w Kapsztadzie, w Republice Południowej Afryki. Gospodarzem symposium będzie Wydział Pracy Socjalnej Uniwersytetu w Kapsztadzie. Temat przewodni to „Rozwój społeczny dla nowego tysiąclecia: wizje i strategie dla globalnej transformacji”.

Podsumowując należy stwierdzić, że X Symposium Międzyuniwersyteckiego Konsorcjum na rzecz Międzynarodowego Rozwoju Społecznego okazało się przedsięwzięciem ze wszech miar udanym. Pokłosem symposium będzie publikacja kolejnego

numeru czasopisma „Social Development Issues”, zawierająca najciekawsze referaty i wystąpienia kairskiego sympozjum. Bardzo dobra organizacja całego sympozjum jest zasługą Mary Ellen Kondrat (Stany Zjednoczone) i Husseina El Gammala (Egipt), zaś ekspansja całej organizacji w ostatnich latach – Jamesa O. Billupsa. Najwięcej wysiłku w rozwój Konsorcjum włożyli profesorowie i studenci The Ohio State University (Stany Zjednoczone). Wydaje się, że starania te przyczyniły się do realizacji głównych wartości polityki społecznej – poprawy jakości życia, zmniejszenia opresji i złych warunków życia na całym świecie.

Lucjan Miś

Instytut Socjologii,
Uniwersytet Jagielloński